

OБMИH

Jak żyć z naszą przeszłością – jak budować naszą przyszłość:

10 myśli ukraińskich muzeów o dekolonizacji i ich przyszłej pracy

1. Historia to to, czym jesteśmy dziś; przyszłość to to, co możemy stworzyć dziś.

Historia jest złożona, zarówno w naszym życiu osobistym, jak i w życiu narodowym. Muzea wszystkich typów odgrywają kluczową rolę w pomaganiu nam zrozumieć, skąd pochodzimy, kim jesteśmy i kim chcemy być. To, co eksponujemy w muzeach, odzwierciedla nasze spojrzenie na przeszłość, to, o czym chcemy rozmawiać dziś i co pragniemy zachować dla przyszłych pokoleń. To łączy muzea, których tematy na pierwszy rzut oka wydają się różne: lokalne, regionalne i narodowe muzea historyczne, muzea krajoznawcze, muzea sztuki, przyrody, technologii, literatury, poetów i pisarzy.

Nie możemy wybrać naszej historii, ale od nas zależy, jak ją przedstawimy i czy pozwolimy, by trzymała nas w niewoli, czy wykorzystamy nasze doświadczenia, by zbudować lepszą przyszłość. Historia stała się jednym z kluczowych narzędzi walki o niepodległość i zachowanie tożsamości narodowej. Inspiruje i daje społeczeństwu pewność siebie. Ukraińcy dziś tworzą swoją historię na polu walki, a zadaniem muzeów jest tę historię zachować i opowiedzieć. Mają one wyjaśniać, skąd pochodzimy, kim jesteśmy, dlaczego powinniśmy chronić nasze dziedzictwo i jak dzięki przeszłości możemy budować własną przyszłość.

Znaczenie muzeów wykracza poza zwykłe przechowywanie artefaktów; tworzą one naszą pamięć narodową, pokazując, jak historia wpływa na współczesne procesy samoświadomości. Odbicie historii w muzeach lokalnych jest kluczowe dla samoświadomości narodu i kształtuje odbiór kraju przez gości z innych regionów i państw. Kultura, zwłaszcza w warunkach wojny, powinna być podporą dla ludzi, dawać im nadzieję i wsparcie, realizując wartości, które są dziś dla nas ważne i które chcemy przekazać kolejnym pokoleniom.

Muzea zapewniają również krytyczny dialog z przeszłością. Dają przestrzeń do przemyśleń i kreatywnej analizy, ponieważ historia to nie zbiór niezmiennych faktów, lecz żywa pamięć, która kształtuje nasze wyobrażenia i działania. Jednak wielu muzealników wciąż nie dostrzega potrzeby krytycznego spojrzenia na muzealne narracje, które wymagają odnowienia, by sprostać wyzwaniom współczesności. To szczególnie ważne w okresie długotrwałej dekolonizacji, kiedy muzea mogą pomóc odkryć prawdziwą historię wolną od wpływów sowieckiego spojrzenia.

Działalność muzealna dziś wymaga odwagi, by przedstawiać nie tylko osiągnięcia, ale także trudne, a nawet nieprzyjemne strony przeszłości. Tylko społeczeństwo, które potrafi uczciwie uznać swoje błędy, może stworzyć stabilną podstawę dla

* This document is internal and intended for use within the organization only. Any distribution or citation must include attribution to the author, Fundacja OBMИH.

OБMИH

przyszłości. Muzea stają się miejscem, gdzie społeczeństwo uczy się nie unikać wyzwań, lecz akceptować historię taką, jaka jest – z trudnymi pytaniami i ważnymi lekcjami.

Muzea to również miejsca, gdzie każdy może poczuć więź z przeszłością, zrozumieć swoje miejsce w historii i znaleźć inspirację. Pozwalają poznawać dorobek kulturowy i historyczny, kształtować myślenie krytyczne i uczestniczyć w tworzeniu nowych narracji. Muzealnicy mają dziś misję nie tylko przechowywać artefakty, ale także wspierać dialog o tym, jak historia może być źródłem siły dla przyszłości. Nasza odpowiedzialność polega na tym, by nie pozostawiać tych kwestii bez uwagi, gdyż to krytyczne podejście do historii daje nam szansę na zbudowanie lepszej przyszłości.

2. Spojrzenie na przeszłość z nowej perspektywy.

By budować lepszą Ukrainę – w czasie i po obecnej wojnie, którą narzuciła nam Rosja – ukraińskie muzea powinny przemyśleć, jak postępujemy z przeszłością i co mogą zaoferować, aby wspierać debaty na temat przyszłości Ukrainy i narodu ukraińskiego. Ukraina to bogaty i różnorodny kraj, gdzie ludzie mają różne doświadczenia i historie: bycie Ukraińcem, jak w przypadku innych narodów, nie oznacza jedności. Różnorodność kulturowa i regionalna wzbogaca nas i pozwala iść naprzód jako zjednoczony naród. Ta straszna wojna nie była potrzebna, abyśmy zrozumieli tę fundamentalną prawdę. Jednak ta wojna dodaje ważny element do tego, jak rozumiemy siebie jako Ukraińców i dlaczego chcemy chronić nasz naród. Dla Ukraińców dziś niezwykle ważne jest, by wiedzieć, dlaczego walczyliśmy, zamiast żyć przeszłością. To zrozumienie opiera się na fundamencie historii i kultury, który ma moc jednoczenia nas, wspierania w trudnych czasach i kierowania w przyszłość. Ukraińskie muzea wymagają głębokiego przemyślenia, gdyż przez 30 lat niepodległości niektóre z nich nie dostosowały się do współczesnych potrzeb – nowych podejść w wystawach, ekspozycjach interaktywnych i oprowadzaniu, które przyciągałyby różnorodne grupy odbiorców do dialogu.

Wojna z Rosją była bolesnym, ale koniecznym impulsem do ochrony dziedzictwa narodowego. To nie tylko walka o wolność, ale także proces wewnętrznego samopoznania, który pozwala zrozumieć swoją tożsamość i dziedzictwo kulturowe. Muzea dziś powinny stać się platformami dialogu o naszych regionalnych, kulturowych i narodowych różnorodnościach. Mają one nie tylko prezentować eksponaty, ale tworzyć przestrzeń do samopoznania, gdzie każdy Ukrainiec – niezależnie od pochodzenia etnicznego – może poczuć przynależność do zjednoczonego narodu.

Muzea muszą także reagować na wyzwania wynikające z niszczenia i grabieży podczas wojny. To wymaga od muzealników nie tylko ochrony zabytków, ale także aktywnego przemyślenia narracji związanych z naszą historią i kulturą, aby uczynić te zabytki źródłem siły i wsparcia dla współczesnego społeczeństwa.

* This document is internal and intended for use within the organization only. Any distribution or citation must include attribution to the author, Fundacja OBMИH.

OБMИH

Historia zawsze kształtowała świadomość narodową, a dziś muzea – moderatorzy między przeszłością a teraźniejszością – działają nie tylko jako strażnicy przeszłości, ale także jako przestrzeń, w której możemy przemyśleć i przeanalizować nasze narodowe osiągnięcia i porażki. Pokonując dziedzictwo sowieckie, muzea pomagają nam uznać nasze błędy, aby budować lepszą przyszłość opartą na sprawiedliwości, różnorodności i godności.

Ukraińskie muzea powinny być zjednoczone jednym przesłaniem: zawsze dążyliśmy do wolności i niepodległości. Powinny pokazać, że mimo wielonarodowości naszego kraju dążenie do wolności zawsze nas łączyło. Muzea to przestrzeń do dialogu i samopoznania, który ważne jest wypełnić obiektywnymi historiami, w tym dotyczącymi różnorodności regionalnej. Dziś muzea powinny nie tylko przechowywać artefakty, ale także wspierać rozumienie procesów historycznych, by pomóc Ukraińcom lepiej zrozumieć siebie i swój wkład w historię świata.

3. Dekolonizacja muzeów jest kluczowa dla naszego samoświadomienia.

Ukraina ma wielowiekową historię kulturową. Jednak okresy, w których Ukraińcy mieli możliwość swobodnego życia własną tożsamością i refleksji nad tym, jak chcą żyć, były krótkie. Ukraińcy mają wspólną cechę z wieloma narodami, które doświadczyły zarówno wzbogacającego, jak i narzucającego wpływu innych narodów – niezależnie, czy ze strony południa, wschodu, zachodu czy północy. Niezależnie od tego, czy nam się to podoba, to stało się częścią naszej historii i kultury.

Musimy jednak zrozumieć, gdzie ten wpływ pomaga nam iść naprzód i budować wolne i otwarte społeczeństwo, a gdzie ten wpływ utrudnia budowę naszej przyszłości. Z tych powodów od dziesięcioleci ludzie na całym świecie dyskutują o potrzebie dekolonizacji narodów, które były podporządkowane innym. Ukraina jest przykładem tej potrzeby: dziś Rosja otwarcie deklaruje swoje zamiary zniszczenia ukraińskiej tożsamości i kultury. W czasach carskich i sowieckich Rosja narzucała Ukrainie swoje rozumienie historii i kultury. Podczas II wojny światowej nazistowskie Niemcy dążyły do wyniszczenia narodu ukraińskiego i przekształcenia Ukrainy w rolniczą kolonię. Polska i Ukraina są powiązane wspólną historią, która czasami była trudna i bolesna dla obu stron. Tatarzy krymscy na Krymie byli nieustannie narażeni na zagrożenia dla swojej tożsamości.

Imperie zawsze obawiały się tożsamości narodów podporządkowanych, ponieważ stanowi ona fundament ich siły. Wojna przyspieszyła na Ukrainie procesy derusyfikacji i dekolonizacji, co stało się warunkiem koniecznym do odbudowy i przemyślenia naszej tożsamości narodowej. Dekolonizacja dziś nie jest jedynie procesem politycznym, ale także kulturowym, którego celem jest przywrócenie Ukrainie jej historii, języka i kulturowej odrębności. Ukraińskie muzea, jako platformy

* This document is internal and intended for use within the organization only. Any distribution or citation must include attribution to the author, Fundacja OBMИH.

OБMИH

do komunikacji, powinny stać się ośrodkami tego dialogu, tworząc przestrzeń do krytycznego spojrzenia na naszą przeszłość.

Każdy naród ma swoją unikalną historię i kulturę, a refleksja nad tym dziedzictwem jest aktem samoidentyfikacji, który pomaga wyzwolić się z kolonialnej przeszłości. W muzeach proces ten realizowany jest przez nowe podejścia do formowania wystaw, gdzie ukraińska historia nie jest już przedstawiana z perspektywy imperialnych narracji. To ważny krok w opieraniu się próbom agresora, by przepisać historię, ponieważ podczas wojny walka o tożsamość to także walka o dziedzictwo kulturowe, prawo do bycia sobą i mówienia o swojej przeszłości bez zniekształceń.

Proces dekolonizacji wymaga zrozumienia metod, którymi imperium „dzieliło i rządziło”, wzmacniając wewnętrzne konflikty między regionami i narodami, by zachować nad nimi kontrolę. Przywrócenie sprawiedliwości historycznej polega nie tylko na odrzuceniu kolonialnych symboli, ale także na uczciwej analizie tych trudnych stron, które często były przemilczane lub zniekształcane. To wymaga odwagi i obiektywizmu w podejściu do naszej historii, w tym także do kwestii stosunków ukraińsko-polskich, ukraińsko-żydowskich i innych trudnych relacji. Muzea mogą stać się przestrzenią do omówienia tych aspektów, pomagając przezwyciężyć historyczne traumy i tworzyć wspólną wizję przyszłości.

Wyzwolenie muzeów z kolonialnych narracji sprzyja nie tylko głębszemu samoświadomieniu, ale także pomaga budować niezależną pamięć narodową. Angażowanie społeczności w tworzenie ekspozycji, organizowanie wydarzeń edukacyjnych i projektów badawczych pozwala każdemu Ukraińcowi poczuć więź z własną historią. Umożliwi to muzeom stanie się ważnymi ośrodkami dialogu społecznego, gdzie każdy głos ma znaczenie.

Dekolonizacja muzeów na Ukrainie to długi proces, którego głównym celem jest pomoc Ukraińcom w uświadomieniu sobie swojego miejsca w historii świata, przywrócenie i zachowanie własnego dziedzictwa kulturowego. To nie tylko odrzucenie obcych narracji, ale także kształtowanie nowej wizji przyszłości, w której historia nie jest narzędziem kontroli, lecz źródłem siły, jedności i inspiracji dla naszego społeczeństwa.

4. Dekolonizacja muzeów zaczyna się od trudnych pytań do nas samych.

Możemy uczyć się od innych narodów, czym jest profesjonalna dekolonizacja muzeów. To, co znajduje się w muzeach – i to, czego w nich nie ma – samo w sobie odzwierciedla, co ci, którzy podejmowali decyzje, uważali za ważne. Dlatego ekspozyty muzealne nieuchronnie demonstrować myślenie naszych poprzedników i, odpowiednio, odzwierciedlają nasze myślenie o tym, co chcemy przekazać przyszłym pokoleniom Ukraińców.

Charakterystyczną cechą reżimów totalitarnych jest to, że próbują zastąpić wszystko, czego nie chcą, by ich podporządkowany naród wiedział, na to, co

* This document is internal and intended for use within the organization only. Any distribution or citation must include attribution to the author, Fundacja OBMИH.

OБMИH

wspiera ich sposób myślenia – niezależnie czy to naziści w kontekście tego, co nazywali „sztuką zdegenerowaną”, czy komuniści w stosunku do „sztuki burżuazyjnej”. I oczywiście starali się zniszczyć wszystko, co nie wspierało ich wersji historii.

Dziś na Ukrainie musimy najpierw zrozumieć, że nasze muzea są przepełnione obiektami, które odzwierciedlają te części naszej historii, a także wyjaśnieniami, które nawiązywały do wcześniejszych narracji: obiekty były wybierane, ponieważ faktycznie lub rzekomo wspierały kolonialne narracje. Wyjaśnienia były przekazywane zgodnie z oficjalnym sposobem interpretacji tych narracji. Biografie twórców tych artefaktów były pisane tak, jak chciały tego poprzednie władze.

Teraz stajemy przed pytaniem: jak my, nasze pokolenie, chcemy postępować z tym dziedzictwem?

Przemyślenie totalitarnego dziedzictwa w ukraińskich muzeach jest istotnym krokiem w procesie dekolonizacji. Zamiast niszczyć lub ukrywać świadectwa przeszłości, musimy znaleźć sposób, aby zintegrować te elementy w nowe narracje, które pokażą, jak propaganda i systemy totalitarne wpływały na wszystkie sfery życia społecznego. W wielu kolekcjach naszych muzeów przechowywane są przedmioty, które kiedyś służyły kolonialnym narracjom. Dziś mogą one mieć inne znaczenie – patrząc przez pryzmat krytycznej analizy.

Muzea mają unikalną możliwość pomocy społeczeństwu w zrozumieniu i przemyśleniu trudnej przeszłości. Każdy artefakt może pokazywać nie tylko kontekst imperialny, ale także ukraińską codzienność, którą zniekształcały ideologiczne nakazy. Przykłady takie jak drukowane materiały, pocztówki, gazety, plakaty, książki i przedmioty codziennego użytku odzwierciedlają zarówno propagandę, jak i ideologiczne trendy tamtego czasu. Ważne jest, aby nie redukować tych eksponatów do narzędzi kolonizacji, lecz pokazywać je w szerszym kontekście, analizując je jako część życia społecznego.

Podstawowe kroki w procesie dekolonizacji muzeów mogą obejmować:

1. Przemyślenie kolekcji. Musimy krytycznie spojrzeć na muzealne przedmioty, które wcześniej wspierały imperialne mity, i pokazać je z innej perspektywy, podkreślając rolę Ukraińców w oporze wobec totalitaryzmu.
2. Odtworzenie kontekstu narodowego. Biografie ukraińskich artystów, naukowców i działaczy, których życie i prace były wypaczone lub stłumione przez imperium, wymagają ponownego spojrzenia z naciskiem na ich rzeczywisty wkład w kulturę i tożsamość narodową.
3. Rozszerzenie narracji historycznej. Warto uwzględnić historię oporu i kulturowej wytrzymałości w czasach ucisku, aby przedstawić pełny obraz przeszłości.

* This document is internal and intended for use within the organization only. Any distribution or citation must include attribution to the author, Fundacja OBMИH.

OБMИH

4. Dialog z terażniejszością. Muzea mogą stać się przestrzeniami do omawiania tego, jak lekcje przeszłości wpływają na naszą współczesną drogę do niepodległości.

Analiza przeszłości pozwoli nam stworzyć podejście oparte na nowych wartościach. Przemyślenie totalitarnego dziedzictwa to nie tylko zmiana wyjaśnień eksponatów, ale także rewizja samych zasad działalności muzealnej. To pozwoli muzeom aktywnie kształtować świadomość narodową, gdzie każdy artefakt stanowi okazję do nauki i uzdrowienia narodu, a nie do przemilczania.

5. Dekolonizacja obejmuje naukę życia z naszą przeszłością.

W wolnym i otwartym społeczeństwie nie ma oficjalnej doktryny na temat tego, jak powinniśmy patrzeć na nasze dziedzictwo. Różni ludzie i grupy mają swoje własne sposoby postrzegania tego dziedzictwa – czasami dodając nowe odcienie do naszego wspólnego zrozumienia, innym razem podkreślając różne postrzegania i interpretacje. Te dyskusje mogą być bolesne i wywoływać konflikty, zwłaszcza gdy temat jest wciąż aktualny.

Dyskusje te i konflikty przybierają konkretną formę, gdy dotyczą tego, co i jak ma pokazywać muzeum. Może się to wydawać proste: „Pozbądźmy się po prostu tego, co dziś nam się nie podoba”. Ale to byłby fundamentalny błąd, ponieważ nie pozwoliliby Ukraińcom na ukształtowanie własnej opinii, a tym samym wyzwolenie się od kolonialnych elementów naszej przeszłości.

Ważne jest otwarte uznanie, że część Ukraińców, żyjąc pod radziecką okupacją przez niemal 70 lat, dostosowywała się do totalitarnego reżimu, adaptując się do nowych realiów. Jedni budowali kariery, inni próbowali przetrwać, jednak kolejne pokolenia Ukraińców zdołały zachować swoją narodową tożsamość, język i elementy kultury materialnej, nawet pod naciskiem propagandy.

Proces dekolonizacji wymaga od nas nie tylko uwolnienia się od kolonialnych narracji, ale także kształtowania krytycznego podejścia do źródeł informacji, samodzielnego myślenia i umiejętności analizy. Nauka życia z przeszłością nie oznacza jej odrzucenia, lecz raczej przemyślenie, jak ona kształtuje naszą terażniejszość i przyszłość.

Taki proces oznacza:

1. Uznanie złożoności historii – jej wielowymiarowości i niejednoznaczności.
2. Krytyczną refleksję nad wydarzeniami – głęboką analizę przeszłości z różnych perspektyw.
3. Pracę z historycznymi traumami – poszukiwanie nowych znaczeń i sposobów uzdrowienia poprzez zrozumienie historycznych realiów.
4. Angażowanie społeczności w dialog – co pomoże społeczeństwu w ponownym przemyśleniu narracji i wyzwań historycznych.

* This document is internal and intended for use within the organization only. Any distribution or citation must include attribution to the author, Fundacja OBMИH.

OБMИH

Muzea, jako część przestrzeni publicznej, mogą odgrywać ważną rolę w tym procesie, przedstawiając eksponaty z różnymi punktami widzenia i tworząc przestrzeń do dyskusji, w której mogą współistnieć różne interpretacje. Interaktywne programy, które pozwalają porównywać narracje i ujawniają skomplikowane strony historii, pozwalają dostrzec, jak ideologie imperialne wpływały na społeczeństwo ukraińskie, zwłaszcza poprzez propagandę.

Odrzucenie jednej oficjalnej interpretacji nie oznacza rezygnacji z pamięci narodowej – jest to możliwość wzbogacenia narracji, uznania różnych aspektów doświadczeń historycznych. Złożoność naszego dziedzictwa wymaga uczciwego podejścia, gdzie muzea stają się nie tylko miejscem przechowywania artefaktów, ale i platformą do dyskusji o tym, kim jesteśmy i jak widzimy swoją przyszłość.

6. Otwarta dyskusja na temat dekolonizacji muzeów.

Inkluzywna debata na temat tego, co i jak pokazywać w muzeach, wymaga każdorazowo przejrzystej analizy i otwartej dyskusji na temat tego, jak chcemy budować muzea dla przyszłych pokoleń – także z uznaniem, że przyszłe pokolenia ocenią nie tylko nasze działania wobec przeszłości, ale i to, co osiągnęliśmy za naszego życia.

Chodzi nie tylko o to, aby po prostu pozbyć się tego, co dzisiaj wydaje się nam nieodpowiednie w muzeach. W większości przypadków jest to znacznie bardziej złożone, ale jednocześnie o wiele ciekawsze – rozważanie, w jaki sposób chcemy wyjaśnić dany artefakt, co on reprezentuje, dlaczego został wybrany do muzeum i czego możemy się z niego nauczyć dzisiaj. Chodzi o to, by zestawić te obiekty z naszą własną interpretacją i poprzez ten dialog pozwolić nam iść naprzód. Oznacza to także rozważenie osobistej historii tych, którzy tworzyli te artefakty, oraz przemyślenie tego, w jakim stopniu rzeczywiście mogli oni żyć w zgodzie ze swoją tożsamością, która ich prowadziła.

Odejście od akademickiego sposobu przedstawiania materiału i stworzenie symbiozy z teraźniejszością może ożywić przestrzeń muzealną, przyciągnąć więcej młodzieży i nadać nowy sens dziedzictwu kulturowemu. Jednak często dyskusje na temat zmian są niewystarczająco produktywne z powodu braków kadrowych, zwolenników dawnych podejść oraz osób, które nie rozumieją potrzeby zmian. Muzea potrzebują nowych, kreatywnych i wykwalifikowanych specjalistów, którzy pragną stworzyć muzea odpowiadające współczesnym wyzwaniom.

Dekolonizacja muzeów wymaga krytycznej analizy tego, jak przedstawiamy historię, co przechowujemy i jak interpretujemy te zasoby. Poniżej kilka kluczowych aspektów, które warto omówić w kontekście tego procesu:

1. Reewaluacja eksponatów. Zbiory muzealne są często wypełnione artefaktami zgromadzonymi w okresach kolonialnym lub radzieckim, które wspierały idee

* This document is internal and intended for use within the organization only. Any distribution or citation must include attribution to the author, Fundacja OBMИH.

OБMИH

- imperialne lub represyjne narracje. Warto zastanowić się, które obiekty mają centralne znaczenie i mogą być przemyślane w nowym kontekście.
2. Przepisywanie opisów i interpretacji. Często opisy eksponatów były tworzone zgodnie z kolonialnymi lub radzieckimi poglądami. Konieczne jest ponowne napisanie tych opisów, uwzględniając ukraińską perspektywę i opierając się na współczesnych badaniach.
 3. Rozszerzenie reprezentacji kulturowej. Dekolonizacja muzeów to także rozszerzenie narracji i uwzględnienie zapomnianych lub przemilczanych historii: mogą to być głosy mniejszości, doświadczenia oporu, tradycje ludowe.
 4. Rola społeczności. Dekolonizacja nie powinna być wyłącznie naukową czy polityczną kwestią; ważne jest, aby społeczność uczestniczyła w procesie, dyskutując, co chciałaby zobaczyć w muzeach. Można to zorganizować poprzez publiczne debaty i interaktywne programy.
 5. Współczesna sztuka jako środek refleksji. Współczesne praktyki artystyczne mogą stawiać pytania dotyczące tożsamości narodowej i dziedzictwa kolonialnego, sprzyjając krytycznej refleksji nad przeszłością.
 6. Potrzeba zasobów. Dekolonizacja wymaga zasobów materialnych i kadrowych, by przeprowadzić restrukturyzację kolekcji muzealnych, prowadzić nowe badania oraz odnawiać wystawy i programy interaktywne.
 7. Zachowanie trudnej historii. Zamiast całkowitego usuwania pewnych artefaktów, muzea mogą pozostawiać je z nowymi wyjaśnieniami, które podkreślają kontekst i wskazują na złożoność historii.
 8. W ten sposób otwarty dialog o dekolonizacji muzeów pozwala stworzyć przestrzeń dla wieloaspektowej, krytycznej refleksji nad historią, co sprzyja zrozumieniu bogactwa kultury ukraińskiej oraz wzmocnieniu tożsamości narodowej.

7. Dekolonizacja to życie z kompleksowością.

Muzea powinny unikać prostych odpowiedzi. Podobnie jak złożoność naszej historii nie jest odzwierciedlona przez brak wzmianki o ukraińskiej tożsamości twórców lub wręcz jej zaprzeczenie, tak samo nie odda złożoności naszej przeszłości nazwanie każdego artysty, poety lub inżyniera, którego twórczość znajduje się w muzeach, wyłącznie Ukraińcem. Wręcz przeciwnie, część bogactwa naszej historii i kultury leży w tym, że jako naród formowaliśmy się zgodnie z zasadą „z wielu – jedno”, jak to formułowali założyciele Stanów Zjednoczonych.

Muzea powinny krytycznie spojrzeć na to fundamentalne pojęcie otwartego społeczeństwa i włączyć tę zasadę akceptacji złożoności jako części naszej tożsamości w przyszłą prezentację swoich zbiorów. Muzea będą zapraszać

* This document is internal and intended for use within the organization only. Any distribution or citation must include attribution to the author, Fundacja OBMИH.

OБMИH

publiczność do refleksji nad tą złożonością oraz nad tym, jak najlepiej zintegrować ją w przestrzeni muzealnej.

Jest bardzo ważne, aby nie wyrzekać się trudnego dziedzictwa historycznego i nie przekazywać go współczesnej Federacji Rosyjskiej, która aktywnie monopolizuje radzieckie osiągnięcia. Radzieckie nie równa się rosyjskie, a Ukraina musi zachować swój wkład w przeszłość, zwłaszcza w kontekście postępu technicznego i zwycięstwa nad nazizmem. Na Zachodzie Federacji Rosyjskiej udało się już ugruntować swój wizerunek jako jedynej zwycięzcy II wojny światowej w imieniu całego ZSRR – tego nie można dopuścić także w innych aspektach historycznych. Dekolonizacja w muzeach nie powinna być usuwaniem lub wymazywaniem przeszłości, lecz jej głębokim przemyśleniem. Akceptacja złożoności pomaga zrozumieć, że tożsamość narodowa to nie jest jednorodna historia, lecz warstwowa tożsamość, kształtująca się dzięki interakcji różnych kultur i narodów. Dlatego muzea powinny odejść od jednego, centralnego nurtu narracji i udostępniać przestrzeń dla różnych głosów: narodowych, regionalnych, mniejszości etnicznych i różnych grup społecznych. W tym procesie ważne jest ukazanie, że współistnienie różnych kultur, takich jak ukraińska z żydowską, polską czy krymskotatarską, było nieodłączną częścią powstawania Ukrainy, a nie tylko wynikiem zewnętrznych nacisków. Muzea, włączając różnorodność głosów historii, mogą stać się przestrzenią dla dyskusji, w której każdy głos jest ważny. Przemyślenie kolonialnego dziedzictwa powinno obejmować ideę jedności budowanej poprzez dialog, a nawet konflikty, które łączą Ukraińców we wspólnej historii narodowej. W tym procesie istotne jest pokazanie, że interakcja różnych kultur, takich jak ukraińska z żydowską, polską czy krymskotatarską, była integralną częścią kształtowania Ukrainy, a nie jedynie wynikiem zewnętrznego nacisku.

Otwartość i zaangażowanie społeczności w proces dekolonizacji – to kluczowy element. Zaangażowanie społeczności, na przykład poprzez programy interaktywne, publiczne debaty i współpracę z lokalnymi społecznościami, pozwoli muzeom uwzględnić różne perspektywy. Takie interaktywne programy i wystawy powinny dawać możliwość obywatelom udziału w tworzeniu narracji oraz ocenie złożonego dziedzictwa, które prześlemy przyszłym pokoleniom.

Dekolonizacja to życie z kompleksowością, która przyjmuje zarówno trudne aspekty naszej przeszłości, jak i jej heroiczne elementy.

8. Dekolonizacja oznacza życie z nierozwiązanymi konfliktami.

Oдноśnie naszej własnej historii, naszych sąsiadów i naszych przekonani – ukraińskie muzea muszą radzić sobie także z sytuacjami, w których nie jesteśmy w stanie osiągnąć zgody w ważnych sprawach. W wyniku naszej wspólnej historii oraz po tej strasznej wojnie będziemy musieli znaleźć sposób na życie z Rosją i tym

* This document is internal and intended for use within the organization only. Any distribution or citation must include attribution to the author, Fundacja OBMИH.

OБMИH

faktem, że wielu Ukraińców ma różnorodne rodzinne historie. Dla wielu będzie to trudne, a muzea mają odpowiedzialność, by pomóc zmierzyć się z tym wyzwaniem. Nasza wspólna historia z Polską pozostanie ważnym tematem dla obu społeczeństw i muzeów w obu krajach. Nie musimy zgadzać się z każdym aspektem, w jaki interpretujemy tę wspólną historię. Często wystarczy po prostu wysłuchać drugą stronę i przynajmniej zrozumieć, dlaczego i w jaki sposób nasze interpretacje się różnią. Na przykład Polska i Niemcy niedawno zgodziły się na wspólny podręcznik historii, podobnie jak wcześniej Francja i Niemcy, co pozwala uczniom porównać różne postrzegania i wyciągać własne wnioski.

Muzea będą oferować przestrzeń do takich otwartych dyskusji, bez potrzeby osiągnięcia wspólnych konkluzji.

Badanie historii i kultury Ukrainy powinno stać się obowiązkowe na wszystkich poziomach edukacji, a muzea powinny odgrywać kluczową rolę w tym procesie. Przestrzenie muzealne mogą stać się platformami dla otwartych dyskusji na trudne tematy z przeszłości, bez nacisku na wypracowanie wspólnych wniosków. To pozwoli odwiedzającym rozwijać umiejętność krytycznego myślenia, zastanawiać się nad wydarzeniami i szukać własnych odpowiedzi.

Jednocześnie ważne jest zrozumienie, że Ukraina nie jest „młodszym bratem” żadnego kraju, lecz europejskim państwem z własnymi tradycjami i unikalną kulturą. W kontekście dekolonizacji muzea mogą wzmacniać ten przekaz, ukazując głębię ukraińskiej tożsamości i różnorodność naszego historycznego doświadczenia. Jest to szczególnie aktualne w kontekście trudnych relacji z Rosją, gdzie muzea mogą zaproponować refleksyjne ekspozycje, które ukazują wielowarstwowość naszych stosunków, unikając jednocześnie uproszczeń i zniekształceń.

Dla Ukrainy ważne jest również kontynuowanie dialogu z krajami sąsiednimi, takimi jak Polska, z którą mamy wiele wspólnych kart historii. Inicjatywy, takie jak wspólne projekty czy wystawy badające różne interpretacje trudnych wydarzeń historycznych, mogą przyczynić się do budowania dobrosąsiedzkich relacji na podstawie wzajemnego zrozumienia. Angażowanie społeczeństwa i instytucji edukacyjnych w taką współpracę umożliwi muzeom wyjście poza tradycyjny format i wspieranie dialogu.

Jeśli chodzi o Rosję, należy zrozumieć, że dialog jest możliwy tylko przy spełnieniu pewnych warunków — gdy przestępstwa zostaną zbadane, a winni postawieni przed sądem. Ukraińskie muzea nie tylko powinny rejestrować bieżące wydarzenia, ale też tworzyć przestrzeń, która pozwoli przyszłym pokoleniom lepiej zrozumieć i ocenić ich doświadczenia. Historia powinna być przedstawiona w całości, z wszystkimi trudnościami i sprzecznościami, aby przyszłe pokolenia mogły wyciągać wnioski i docenić złożoność przeszłości.

9. Uczyć się od innych.

* This document is internal and intended for use within the organization only. Any distribution or citation must include attribution to the author, Fundacja OBMИH.

OБMИH

Ukraińskie muzea muszą znaleźć własną drogę do rozwiązywania współczesnych wyzwań, ale jednocześnie możemy uczyć się od innych, ponieważ nie jesteśmy ani pierwsi, ani jedyni, którzy przechodzą transformację polityki kulturalnej.

Społeczeństwa postradzieckie w Europie borykają się z podobnymi wyzwaniami, a ich doświadczenie może stać się dla nas źródłem inspiracji. Na przykład muzea w krajach bałtyckich, takich jak Łotwa, Litwa i Estonia, pokazują owocne przykłady tego, jak zintegrować radzieckie dziedzictwo z narodową narracją, nie tracąc przy tym własnej tożsamości. Rozwijają podejścia, które pomagają przekształcić złożone i konfliktowe tematy w sensowne i pozytywne dyskusje, angażujące społeczeństwo do przemyślenia swojej historii.

W Stanach Zjednoczonych możemy znaleźć muzea, które integrują różne, często konfliktujące, spojrzenia, na przykład między rdzennymi Amerykanami, Afroamerykanami i białymi Amerykanami. Pokazują one, jak ważne jest znajdowanie punktów styku między różnymi historiami i przedstawianie ich w ekspozycjach muzealnych, aby stworzyć przestrzeń do dialogu. To podejście może nauczyć ukraińskie muzea, jak przedstawiać różne perspektywy na wydarzenia historyczne, nie upraszczając złożoności tematu, lecz wręcz przeciwnie – tworząc wielowymiarowe narracje.

Afryka i Azja również pokazują udane przykłady innowacyjnych muzeów, które przedstawiają historię kolonialną i postkolonialną, sztukę i kulturę. Te muzea pracują nad tworzeniem nowych narracji, które uwzględniają dziedzictwo ery kolonialnej i jego wpływ na współczesne społeczeństwa. Pokazują one, jak łączyć różne etapy historyczne i tworzyć nową, krytyczną perspektywę na przeszłość. Inspirują ukraińskie muzea do tego, by nie rezygnować ze złożonych lub konfliktowych aspektów historii, ale znajdować sposoby na ich twórczą reinterpretację.

Żaden z tych przykładów nie pasuje w pełni do Ukrainy, ponieważ nasz kontekst historyczny ma swoje unikalne aspekty. Jednakże z każdego możemy się czegoś nauczyć, zaczerpnąć cenne pomysły, dostosować je do naszych warunków i w ten sposób znaleźć własną drogę naprzód. Uczenie się od innych krajów nie oznacza ślepego kopiowania ich doświadczeń — to możliwość wykorzystania tego, co już działa, i stworzenia nowych podejść, które będą odpowiadać naszej rzeczywistości. Ukraińskie muzea mogą także bardziej aktywnie włączać się w międzynarodowe sieci współpracy. Wspólne konferencje, wymiana wystaw, partnerstwa z muzeami z innych krajów pomogą nie tylko zaczerpnąć nowe pomysły, ale także pozwolą innym krajom lepiej zrozumieć specyficzną sytuację na Ukrainie, nasze wyzwania i to, jak sobie z nimi radzimy. To pozwoli zbudować globalną sieć wymiany kulturowej, w której ukraińskie muzea będą mogły opowiadać swoją historię światu, ukazując naszą walkę o suwerenność i tożsamość kulturową.

Muzea powinny również uwzględniać różne aspekty radzieckiego dziedzictwa, w szczególności różnice między tymi, którzy byli pod rządami radzieckimi od 1922

* This document is internal and intended for use within the organization only. Any distribution or citation must include attribution to the author, Fundacja OBMИH.

OБMИH

roku, a tymi, którzy dołączyli później, na przykład po 1939 roku. Metody i długość trwania terroru różniły się, co wpływało na postrzeganie władzy radzieckiej i poziom eksploatacji zasobów. Ukraina, na przykład, otrzymywała jedynie 9% swojego wkładu do budżetu metropolii, podczas gdy kraje bałtyckie — 15%. Miało to wpływ nie tylko na rozwój infrastruktury, ale także na szacunek dla siebie i uczciwość społeczną, a te różnice powinny również zostać uwzględnione w narracjach muzealnych.

Muzea muszą uwzględniać potrzeby społeczności, korzystając z najlepszych światowych przykładów, a jednocześnie rozwijać własne, unikalne podejście. Transformacja pracy muzealnej powinna odbywać się poprzez głębokie zrozumienie naszej historii i integrację międzynarodowego doświadczenia. To połączenie pozwoli rozwijać nowe podejścia do pracy muzeów, które będą odpowiadać zarówno współczesnym, jak i przyszłym wyzwaniom ukraińskiego społeczeństwa.

10. Wyjaśnianie naszego kolonialnego doświadczenia poza Ukrainą.

Pomimo tego, że dyskusja na temat kolonializmu i dekolonizacji stała się intensywna na całym świecie, dziwi fakt, że ani kolonialna wojna prowadzona przez Rosję, ani konieczność przeprowadzenia własnej dekolonizacji przez Ukrainę nie zyskały jeszcze wystarczającej uwagi w tym międzynarodowym dialogu.

W dyskusjach w innych częściach Europy czy Stanach Zjednoczonych kolonializm uznawany jest za coś, co wydarzyło się poza Europą. Ukraińska tożsamość narodowa podczas II wojny światowej, podobnie jak to miało miejsce w przypadku innych narodów Europy Wschodniej, miała zostać zniszczona na skutek brutalnej kolonialnej polityki nazistowskich Niemiec. Rosyjskie imperium, Związek Radziecki oraz współczesna Federacja Rosyjska były i nadal pozostają siłą kolonialną o ambicjach kolonialnych.

Dla przyszłości Ukrainy i narodu ukraińskiego ważne jest, aby inni poza Ukrainą zrozumieli, że Ukraina jest ofiarą kolonializmu i że ci, którzy walczą z kolonializmem i jego skutkami, powinni wesprzeć Ukrainę w jej walce.

Muzea będą wykorzystywać swoje międzynarodowe sieci do poszerzania wiedzy na temat ukraińskiej walki o suwerenność i własną tożsamość.

Niezwykle istotne jest, aby w komunikacji z Zachodem akcentować wyjątkowe aspekty rosyjskiego i radzieckiego kolonializmu w odniesieniu do Ukrainy. W przeciwieństwie do klasycznych imperiów, które często pretendowały do roli „cywilizatorów” swoich byłych kolonii, Imperium Rosyjskie i Związek Radziecki systematycznie zaprzeczały, deprecjonowały i wypierały ukraińską tożsamość, kulturę i dziedzictwo intelektualne. Idee naukowe, kulturowe i społeczne przeważnie przychodziły na ukraińskie ziemie z Zachodu, gdzie Ukraina aktywnie podążała za światowymi trendami postępowymi, a czasem nawet je wyprzedzała, wpływając na

* This document is internal and intended for use within the organization only. Any distribution or citation must include attribution to the author, Fundacja OBMИH.

OBMIN

ogólnoeuropejski kontekst. W tym procesie muzea mogą stać się potężnymi narzędziami, które nie tylko przechowują przeszłość, ale także kształtują historyczną wizję przyszłości.

Budowanie międzynarodowego dyskursu na temat kolonialnej natury rosyjskiej agresji jest kluczowe dla wzmocnienia ukraińskiego głosu na arenie światowej. Jednak w ramach naszego społeczeństwa temat ten również wymaga systematycznej debaty i pracy edukacyjnej. Przykładem tego są reakcje na zmianę nazw ulic czy demontaż pomników imperialnych — dowody złożonej dyskusji społecznej wokół kolonialnego dziedzictwa.

Wyjaśnienie ukraińskiego doświadczenia kolonialnego na arenie międzynarodowej pomaga społeczności międzynarodowej lepiej zrozumieć nasze wyzwania.

Unikalność ukraińskiego przypadku kolonizacji — od Imperium Rosyjskiego, Polski, Austrii po Związek Radziecki — ukształtowała tożsamość narodową i stworzyła trudne realia, które musimy przedstawiać światu. Muzea mogą odgrywać rolę pośredników w tym procesie, angażując się w międzynarodowy dialog i obalając stereotypy oraz uprzedzenia nagromadzone wokół ukraińskiej historii.

Kolonialny charakter współczesnej wojny rosyjsko-ukraińskiej ukazuje dążenie Rosji nie tylko do zajęcia ukraińskich ziem, lecz także do narzucenia swojej kultury, języka i narracji. Ten aspekt należy przedstawić społeczności międzynarodowej, ponieważ jest to wojna o istnienie ukraińskiego narodu politycznego, tożsamości i prawa do samostanowienia.

Ukraińskie muzea, tworząc ekspozycję i międzynarodowe projekty partnerskie, mogą i powinny przekazać globalnej społeczności, że obecna walka Ukrainy jest częścią światowego ruchu przeciwko kolonializmowi.

* This document is internal and intended for use within the organization only. Any distribution or citation must include attribution to the author, Fundacja OBMIN.